

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Journal of the Faculty of Divinity of Çukurova University

Cilt / Volume: 25 • Sayı / Issue: 1 • Haziran / June 2025 • 192-205

e-ISSN: 2564-6427 • DOI: cuilah.1531025

URAL TOPLULUKLARINDAN İZHORLARIN/İNGRİANLARIN İNANIŞLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation on the Beliefs of the Ural Communities of the Izhor/Ingrians

Mehmet Mustafa ERKAL

Dr. Öğretim Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi
Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye

Asst. Prof., Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Divinity, Department of
History of Religions, Sivas, Türkiye

mferkal40@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-1636-2463>

ROR ID.: <https://ror.org/04f81fm77>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/ Received: 09.08.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 24.06.2025

Yayın Tarihi/Published: 30.06.2025

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Mehmet Mustafa Erkal)

Telif/Copyright: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Published by Çukurova University Faculty of Divinity, 01380, Adana, Türkiye. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

URAL TOPLULUKLARINDAN İZHORLARIN/İNGRİANLARIN İNANIŞLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation of the Beliefs of the Izhorians/Ingrians, an Uralic Community

Öz

Rusya'nın kuzeybatısında yaşayan İngria halkının geleneksel inançları, bölgenin stratejik konumu ve İsveç, Rusya, Finlandiya gibi komşu medeniyetlerin kültürel kesişim noktasında bulunması nedeniyle kendine özgü bir yapı oluşturmuştur. Animizm ve şamanizm temelli ruhani uygulamalar ile doğaya duyulan derin saygının izlerini taşıyan bu inanç sistemi, mitler, efsaneler ve halk masalları aracılığıyla korunmuş ve sözlü anlatı geleneğiyle günümüze kadar ulaşmıştır. İzhor halkı özelinde incelendiğinde, doğa ruhları, koruyucu varlıklar (haltiaz) ve atalara duyulan saygının, Avrasya'nın geniş dinî ve kültürel mirasıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu çalışma, İzhorların geleneksel inanışlarını ele alarak animist ve şamanistik unsurların Hristiyanlık ile nasıl sentezlendiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, tarihsel kaynaklar, etnografik veriler ve karşılaştırmalı analiz yöntemi kullanılarak İzhorların dinî yapısının doğa merkezli bir anlayış üzerine kurulu olduğu tespit edilmiştir. Özellikle doğa ruhlarına duyulan saygı ve koruyucu varlık inancı, geleneksel Türk inanışlarıyla dikkat çekici paralellikler sergilemektedir. Her iki kültürde de doğayla kurulan güçlü bağ, ritüeller ve mitolojik anlatılar üzerinden kendini göstermektedir. Bu bağlamda, İzhor inanışlarının Avrasya kültürel sürekliliği içerisinde değerlendirilmesi, yerel halkların dinî yapılarının zaman içinde nasıl değiştiğini ve dış etkilerle nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, İngrianlar, İzhorlar, Ural Toplulukları, Haltiaz.

Abstract

The traditional beliefs of the Ingrian people living in northwestern Russia have formed a unique structure due to the strategic location of the region and the cultural intersection of neighboring civilizations such as Sweden, Russia and Finland. This belief system, which bears the traces of animism and shamanism-based spiritual practices and deep respect for nature, has been preserved through myths, legends and folk tales and has survived to the present day through oral narrative tradition. An examination of the Izhor people reveals that the respect for nature spirits, guardian entities (haltiaz) and ancestors is similar to the wider religious and cultural heritage of Eurasia. This study aims to analyze how animistic and shamanistic elements are synthesized with Christianity in the traditional beliefs of the Izhor. Drawing upon historical sources, ethnographic data and comparative analysis, this study establishes that the Izhorian religious structure is based on a nature-centered worldview. In particular, the respect for nature spirits and the belief in protective beings exhibit remarkable parallels with traditional Turkish beliefs. In both cultures, the strong bond established with nature manifests itself through rituals and mythological narratives. In this context, the evaluation of Izhor beliefs within the Eurasian cultural continuum reveals how the religious structures of local peoples have changed over time and how they have been shaped by external influences.

Keywords: History of Religions, Ingrians, Izhorians, Uralic Communities, Haltiaz.

GİRİŞ

İzhorlar, tarihi olarak İngriya, İnkeri ya da İngermanland şeklinde anılan bölgede Votelerle beraber yaşayan yerel bir topluluktur. İngriya bölgesi, Finlandiya Körfezi'ndeki Narva Nehri ile Ladoga Gölü arasında kalan ve Neva Nehri ile sınırlandırılan Karelya Kıstağı, güneyde Estonya ve kuzeyde Karelya ile komşu olan tarihi yerdir.¹ İzhor ismi, köken olarak Neva Nehri'ni besleyen ve Leningrad Oblastı'nda bulunan İzhora Nehri'nden gelir. İzhor ve İnkeri isimleri, genellikle Rus Ortodoks İzhorlar ve Lutherci Ingrian Finler için birbirinin yerine kullanılmaktadır.² Ingria adının kökenine ilişkin bir başka görüşte bu adın Viking Prensi İgor ya da İngor'dan geldiği şeklindedir. İgor'un İngermanland prensi olduğu göz önünde bulundurulursa bölgenin adının İzhor nehrinden değil İngor'dan gelmiş olabileceği yönünde de bir iddia bulunmaktadır.³ İngermanland adı Leningrad bölgesinin bir kısmına 16. Yüzyılda yapılan İsveç-Rus savaşı sırasında İzhora bölgesinin eski adı olan İngermaa ile İsveç dilinde "toprak, arazi" anlamındaki land kelimesinin birleşiminden meydana gelmektedir.⁴ Ancak bu iki etnik grup arasında farklar bulunmaktadır. İngrice, Baltık-Fin dillerinin kuzey (ya da doğu) grubuna aittir ve Karelyanca ile Fincenin doğu lehçeleriyle yakın akrabalık gösterir. Bazı dilbilimciler İngriceyi ayrı bir dil olarak bile kabul etmemektedir. Bu nedenle, İngriyalıların eski bir Karelya kabilesinden türediği düşünülmektedir ve bazı İngriyalılar da kendilerini Karelyalı olarak görmektedir. Eski çalışmalar, iki kabilenin ayrılmasının 12. yüzyılda tamamlandığını belirtirken, daha yeni arkeolojik ve dilbilimsel bulgular bunun çağımızın ilk yüzyılında gerçekleştiğini göstermektedir. Son teorilere göre, Ingria topluluğu birkaç Fin kabilesinin birleşiminden oluşmuştur.⁵ 6. ve 8. yüzyıllar arasında, doğu Slavlarının Kreevish (Krievish) ve Sloven kabileleri, 10. yüzyıla kadar Fin nüfusuyla yakın temas kurdukları İngerland'ın güney kısmına ulaşmıştır. İngriyalılar hakkındaki ilk yazılı kayıt 12. yüzyıldan kalmaz. Bu kayıt 1164-1181 yılları arasında yönetimde olan Papa 3. Aleksander (1105-1181) tarafından Uppsala piskoposu Stephan'a yazılmış bir bildiridir. Bu bildiride Papa 3. Aleksander, Karelyalılar, Samiler (Laponlar) ve Votelere ek olarak Ingria'daki paganlardan da bahseder ve onlara silah satışı yasaklar.⁶

İzhorlar, İngerland Finleri, Karelyalılar ve Vepsler gibi dillerini, kültürlerini ve dinlerini korumaya adanmış dernekler halinde iyi bir şekilde örgütlenmiş olsalar da uzun vadeli beklentiler belirsizdir.⁷ İzhor dili ile ilgili çalışmalar 18. yüzyılda başlamış ve bununla ilgili çeşitli veriler toplanarak kayıt altına alınmıştır.⁸

18. yüzyılda Rusya ve İsveç arasındaki tampon bölge olan İngermanland'da üç etnik grup bulunmaktadır. Bu gruplar Finliler, İzhorlar ve Ruslar ile Rus şehirlerinden gelen göçmenler olarak kaydedilmişlerdir. 1732 nüfus sayımına göre İngermanland bölgesinde yaşayan toplam vergi mükellefi 58.979 iken bu sayının 22.986'sı Lutheran Finli; 14.511'i ise yerli nüfus olarak tanımlanan Ortodoks İzhorlardan oluşmaktadır.⁹ Bu durum, 1732 yılında İngermanland bölgesindeki etnik ve dinî çeşitliliği ve farklı toplulukların toplum yapısındaki yerlerini açıkça göstermektedir.

¹ Kati Kallio, "Interperformative Relationships in Ingrian Oral Poetry", *Oral Tradition* 25/2 (01 Ekim 2010), 391.

² Dora Peregi, "The Ingrian Finns - A Historical Overview", *The Finno-Ugric World*, ed. György Nanovfszky - Antal Bartha (Budapest: Teleki László Foundation, 2004), 71-73.

³ Vasiliy Nikitiç Tatişçev, "Sobraniye soçineniy toma 7 i 8 Istoriya rossiyskaya: okonçaniye, Raboti raznih let" (Moskva: Lodomir, 1996), 410-411.

⁴ O.İ. Konkova - V.A. Kokko, *İngermanlandskiye finni* (Sankt-Peterburg: Rossiyskaya Akademiya nayk, 2009), 5.

⁵ Ian M. Matley, "The Dispersal of the Ingrian Finns", *Slavic Review* 38/1 (Mart 1979), 1-2.

⁶ V.V. Sedov, *Finno-ugri i baltı v epohu srednevekov'ya* (Moskva: Akademiya Nayk SSSR, 1987), 42.

⁷ Paul M. Austin, "Soviet Karelian: The Language that Failed", *Slavic Review* 51/1 (1992), 33-34.

⁸ Elemer Bako, "The Minor Finno-Ugrian Languages", *The Quarterly Journal of the Library of Congress* 23/2 (1966), 134.

⁹ Elena Fell, "Izhorians: A Disappearing Ethnic Group Indigenous to the Leningrad Region", *Acta Baltico-Slavica* 43 (31 Aralık 2019), 209.

İzhorların nüfusu Rusya tarafından yapılan 2002 sayımına göre 327, İzhor dilini konuşanların sayısı ise 362'dir. 2010 sayımına göre nüfus 266'ya, İzhor dilini konuşanların sayısı ise 123'e düşmüştür.¹⁰ Nüfus oranındaki düşüş, İzhor topluluğunun ve dilinin kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu düşündürmektedir.

1. TARİHSEL ARKA PLAN

İzhorlarla ilgili ilk tarihsel veri Joakim Kroniklerinde geçmektedir. Kroniğe göre Rurik'in karısı Efanda bir oğul doğurur. İgor ya da İngor olarak anılan bu çocuk doğduğunda Rurik, Efanda'ya İzhor topraklarıyla birlikte deniz kenarındaki vadedilmiş şehri verir. Bugünkü İngermanland bölgesinin 9. yüzyıldaki adının *Hungard* olduğu ifade edilmektedir.¹¹ Rusya'da bulunan şehirlerin bazılarında -grad, -gorod gibi ifadeler bulunmaktadır. *Hungard* ifadesinin belki de "Hun şehri" anlamında bir söz olduğu iddia edilebilir. Hatta belki de İngria ile Hungary kelimeleri de mukayese edildiği takdirde aralarında etimolojik bir ilişki bulunabilir.

İzhor adı, Avrupa kaynaklarında ilk kez Novgorod Kroniklerinde geçmektedir. Burada 1228 yılında İzhorların, Novgorodlular tarafından katledildiği yazılmaktadır.¹² Henry Kroniği'nde ise aynı olay Sakalas Estonyalılarıyla Novgorodluların birleşerek İngaria adlı ülkeye yürüdüğü belirtilmektedir. İngarlara oldukça büyük bir darbe vurulduğu, erkekler başta olmak üzere pek çok insanın katledildiği, kadın erkek çok fazla sayıda esir alındığı söylenmektedir. Koyun ve sığırlardan götürebildiklerini göturdükleri, götüremediklerini ise topyekün itlaf ettikleri ifade edilmektedir. Hatta bölgeden o kadar çok esir ve ganimetle dönüldüğü ve böylece de Estonya ve Livonya topraklarının bunlarla dolduğundan bahsedilmektedir.¹³ Novgorod ve Henry Kroniklerinin ikisinde de aynı katliamdan bahsedilmesi, Ortodoks ve Katoliklerin orta hakimiyet bölgesinde ve mümbit bir yer olduğuna dolayısıyla bölgenin coğrafi önemine işaret etmektedir.

İzhorların dinî inanışlarının gelişiminde paganizm ile Hristiyanlığın iç içe geçmiş senkretizmi belirleyici olmuştur. İzhorlar, Baltık bölgesinde yer almaları sebebiyle hem Rus Ortodoks hem de Batı Katolik Hristiyanlığının etkilerine açık kalmışlardır. Özellikle İsveç ve Rusya'nın bölge üzerindeki askerî ve siyasi mücadeleleri, dinî rekabeti de doğrudan etkilemiştir. 13. yüzyılın ilkyarısında bölge halkının önemli ölçüde Hristiyanlaştığı belirtilse de halk arasında geleneksel inançların gücü uzun süre devam etmiştir. 13. yüzyılda İzhorların önde gelen bir lideri olarak Pelgusi (Pelgii) öne çıkmaktadır. Novgorod idaresine bağlı bir sınır yöneticisi olan Pelgusi, İzhor topraklarında askeri ve idari görevler üstlenmiş, özellikle de sınır güvenliğini sağlamakla yükümlü olmuştur. Geleneksel inançlarını koruyan bir toplum içinde büyümesine rağmen, 1227 yılında Novgorod Prensi Yaroslav'ın yürüttüğü misyonerlik faaliyetleri sonucunda Hristiyanlığı kabul etmiş ve vaftiz edilerek "Filip" adını almıştır. Bununla birlikte, halkının büyük bir kısmı hâlâ eski inançlarını sürdürdüğünden Pelgusi'nin din değiştirmesi yalnızca bireysel bir dönüşümü değil, aynı zamanda bölgenin Novgorod etkisi altına girdiğini de göstermektedir.¹⁴

Pelgusi, İsveçlilerin donanmayla Novgorod'a bağlı İzhor topraklarına saldıracağını önceden fark etmiş ve bu durumu Prens Aleksander'a haber vermiştir. Prens'in önceden durumdan haber alması büyük bir bozgunu önleyerek zafere dönüşmüştür. Pelgusi'nin verdiği haber ise mitolojik ve mistik bir anlatıyla efsaneleşmiştir. Bu mistik vizyona göre Pelgusi, savaş öncesi gece, Neva kıyısında nöbet tutarken Ortodoks azizleri olarak kabul edilen Boris ve Gleb'in bir kayık içinde gökyüzünden indiğini ve Aleksander Nevski'ye yardım edeceklerini gördüğünü söylemiştir. Bu vizyon, savaşın ilahi bir destekle kazanılacağına dair bir işaret olarak yorumlanmış

¹⁰ "Isurid", *Fenno-Ugria* (Erişim 23 Nisan 2025).

¹¹ Tatişçev, "Sobranie sočinenij v vos'mi tomach. 7/8", 73.

¹² *The Chronicle of Novgorod 1016-1471*, çev. Robert Michell - Nevill Forbes (London: Office of the Society, 1914), 69.

¹³ Henricus Lettus, *The Chronicle of Henry of Livonia*, çev. James A. Brundage (Madison: The University of Wisconsin Press, 1961), 204.

¹⁴ Yu. K. Begunova, "Drevnerusskiye istočniki ob içortse pelgusii-filippe, uçastnike nevskoy bitvy 1240 g." (1981).

ve Rus-Ortodoks kimliğinin bölgedeki meşruiyetini pekiştiren bir unsur olarak kullanılmıştır.¹⁵ Ancak Aleksandr Nevski'nin bu vizyonun gizli tutulmasını istemesi, savaşın stratejik planlamasına dinî unsurların dahil edilmesi konusunda temkinli bir yaklaşım sergilendiğini de düşündürmektedir.

İzhorların Hristiyanlaştırılmasında hem Ortodoks Rusya hem de Katolik İsveç etkili olmuş, bu durum İzhor toplumunun dinsel yapısını derinden etkilemiştir. Yukarıda bahsedilen Pelgusi, Ortodoks Hristiyanlaştırmada önemli bir etken olmuştur. Ancak bu etki tek yönlü kalmamıştır. Katolik Batı (özellikle İsveç Krallığı) da bölgeyi etkisi altına almak için çaba sarf etmiştir. 1255 yılında Papa 4. Urbanus'un (1195-1264) bölgede (Vatlandia, İngria, Karelia) Katolik piskopos atama girişimi, Batı'nın Hristiyanlaştırma faaliyetlerine dair önemli bir kanıttır. Bu süreç askerî ve siyasi engeller nedeniyle sonuçsuz kalsa da bölge halkı arasında Katolikliğe geçenlerin olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶

Geleneksel inanışların devam ettiği gerçeği, 1534 tarihli bir Rus kilise belgesinde de açıkça görülür. Bu belgede İzhorların ve civardaki diğer halkların halen putperest ibadetler yaptıkları, kutsal sayılan taş ve ağaçlara dua ettikleri ve Hristiyan ayinlerine katılmadıkları vurgulanmaktadır. 1534'te Başpiskopos Makariy, Prens İvan Vasilyeviç'e Çud, Karelya ve İzhor halklarının hâlâ putlara taptıklarını bildirmiş ve buna karşı önlem almasını istemiştir.¹⁷ İzhorların pagan gelenekleri, kilisenin sert önlemlerine rağmen uzun süre varlığını sürdürmüş; 16. yüzyılın ortalarında dahi kilise tarafından "şeytanî" olarak tanımlanan bu geleneklerin devam ettiğine dair şikâyetlere rastlanmaktadır. İzhor halkının bir kısmı, ölülerini Hristiyan mezarlıkları yerine geleneksel inanışlarına bağlı olarak höyüklerine gömmeyi tercih etmiş ve "kötü arbui"¹⁸ olarak adlandırılan geleneksel ayinlerine devam etmiştir. İzhorlar arasındaki kadim geleneklerin kalıcılığı, coğrafi ve kültürel olarak yakın diğer Fin-Ugor halklarında da gözlenen genel bir eğilimi yansıtır.¹⁹ Bölgede Hristiyan misyoner faaliyetlerinin etkili olmaması ve geleneksel inanışların uzun süre varlığını sürdürmesi, sadece dinî değil, siyasi bağımsızlığın sembolik bir direnişi olarak da değerlendirilebilir.

2. TEMEL İNANÇLAR VE UYGULAMALAR

Rusya'nın kuzeybatısında yaşayan İzhor halkının geleneksel inanışları, bölgenin stratejik konumu ve İsveç, Rusya ve Finlandiya gibi komşu toplumlarla kurduğu kültürel ilişkiler sonucunda kendine özgü bir yapı kazanmıştır. Bu zengin manevi miras, animist ve şamanistik öğelerle şekillenmiş olup doğaya yönelik derin bir saygıyı içinde barındırmaktadır. İzhorların inanç sistemleri, mitler, efsaneler ve halk anlatıları aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılan güçlü bir sözlü geleneğe sahiptir.²⁰ Bu anlatılar, doğa unsurlarının kutsallığını ön plana çıkararak İzhor halkının çevreye duyduğu saygıyı ve tüm yaşamın birbiriyle bağlantılı olduğuna dair inançlarını yansıtmaktadır.

İzhor inanışlarına göre çevrede bulunan her şeyin bir ruhu bulunmaktadır. Bu ruhlara *Haltiaz* adı verilmektedir. *Haltiaz*, koruyucu, sahip gibi anlamlara gelmektedir.²¹ *Haltiaz*lar insanlara yakın yaşadıkları ölçüde nazik ve kibar olabilirlerken uzaklaştıkları ölçüde tehlikeli hatta ölümcül olabilmektedir. *Haltiaz*lar genellikle yaşadıkları yere göre isimlendirilirler. Söz

¹⁵ Ol'ga Igorevna Kon'kova, *Ižora: očerki istorii i kultury* (Sankt Peterburg: MAĖ RAN, 2009), 51-52. bk. *The Chronicle of Novgorod 1016-1471*, 84-86.

¹⁶ Begunova, "Drevnerusskiye istočniki ob içortse pelgusii-filippe, uçastnike nevskoy bitvy 1240 g." (1981).

¹⁷ "Religiya İjortsev — Vserossiyskiy konkurs etničeskoy muziki «Vsya strana»", *Vsya strana* (blog) (Erişim 18 Ekim 2024).

¹⁸ Elena Okladnikova - Levon Kandaryan, "Sacred Landscape in Modern Russia's Cultural and Historical Policy Through the Eyes of St. Petersburg and the Leningrad Region Residents", *Sociologija i Prostor*, (15 Aralık 2017), 306.

¹⁹ Kon'kova, *Ižora*, 143-146.

²⁰ "İjora", *Bol'shaya rossiyskaya entsiklopediya* (23 Haziran 2023).

²¹ Ergo-Hart Västriks, "The Waters and Water Spirits in Votian Folk Belief", *Folklore: Electronic Journal of Folklore* 12 (1999), 17.

gelimi *kodihaltiaz*, *kodi-isyantya*, *maakhaltiaz* gibi adlarla bilinen ev ruhu, evin içinde ya da altında yaşarken evle ilgilenir. Şayet bir ev yanarsa *kodihaltiaz*ın sessizce ağladığına, herkesin bu sessiz ağlamayı duyabileceğine inanılır. Her ne kadar herkes tarafından değilse de bazıları tarafından onların görüldüğünü, küçük bir kedi, yılan veya kurbağa şeklinde olduğu; bir başka grup tarafından ise küçük bir adam şeklinde görüldüğü söylenir. Bazen çocuklarla oyun oynadığı söylenen *kodihaltiaz*dan yalnızca çok korkak bir insanın korkabileceğine inanılır. *Kodihaltiaz*ın çok hassas bir ruh olduğu, evde biri kavga ederse dayanamayıp evi terk ettiği ve böylece evin huzurunun kaçtığı düşünülür. *Kodihaltiaz*ın evde genellikle ocağın altında yattığına dair bir inanış bulunduğundan eve yeni gelen bir gelin, desenli kemerlerinden birisini ona kurban olarak sunmak üzere ateşe atar. Bazen ocağa kurban olarak para da atılır, yeni kesilmiş bir hayvanın kanını ocağın üzerine sürme geleneği de aynı amaçla uygulanır.²²

Haltiaz inancına benzer bir inanç bir başka Ural topluluğu olan Estonlarda da görülür. Estonlarda bu varlık *Haldjas* şeklinde anılır.²³ Bir karşılaştırma yapıldığında Geleneksel Türk İnanışları'nda yer alan *iye* kavramı ile *haltiaz* arasında oldukça büyük benzerliklerin olduğu söylenebilir.

Ural topluluklarında *haltia* ve etimolojik anlamda benzeri olan, *haldjas*, *haltija* gibi kelimeler koruyucu ruh anlamında kullanılmaktadır. Bazı Fin topluluklarının geleneksel inanışlarında şifa büyüler için bu tabire başvurulmaktadır. Hatta *haltia* ile ebeveyn ya da anne (emo) kelimelerinin aynı anlama gelecek şekilde birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir. Söz gelimi Finlilerde eğer demir, neden olduğu yarayı iyileştirmezse, *tietäjä* şeklinde yerel dilde anılan bilge şifacı, demiri uyararak onun bu görevi ebeveyni ya da annesi çağrılmadan önce yerine getirmesi gerektiğini söylerdi. Eğer iyileştirme vazifesini yapmaz ve *haltia* çağrılırsa demirin üzüleceği ima edilerek onu korkutmak amaçlanırdı.²⁴

İzhor inanç sisteminde doğa ruhları önemli bir yer tutmakta olup özellikle orman ve suyla ilişkili ruhlar toplumun geleneksel doğa algısını şekillendirmiştir. Metsa-Emä ("Orman Anası") ve Metsa-Tädi ("Orman Teyzesi") olarak bilinen orman ruhları, doğanın düzenini koruyan varlıklar olarak kabul edilmiştir. Ormanda belirli yasakları ihlal eden kişilerin, özellikle de çobanların, bu ruhlar tarafından cezalandırılabileceğine inanılmıştır. Örneğin, ormanda rastgele dalları koparmak veya doğrudan çalıdan meyve yemek gibi davranışlar, Metsa-Emä tarafından hoş karşılanmaz ve çobanların sürülerinden bir koyun ya da inek kaybetmelerine neden olabilir. Aynı şekilde, çocukların ormandan getirdiği çiçekler veya meyveler, genellikle Metsa-Tädi tarafından verildiği düşünülen "orman armağanları" olarak kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra, su ruhları İzhor halk inançlarında daha tehlikeli varlıklar olarak görülmüştür. Vesi-Emä ("Su Anası") veya Vesi-Emäntä ("Suyun Sahibesi") olarak adlandırılan bu ruh, su kaynaklarını kontrol eden ve saygı gösterilmediğinde insanlara zarar verebilen güçlü bir varlık olarak betimlenmiştir. Bir kişinin suda boğulması, genellikle Su Anası tarafından alındığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu inanç doğrultusunda, İzhor halkı, Luga Nehri kıyısındaki köylerde İlya Günü²⁵ gibi belirli dönemlerde su ruhlarını yatıştırmak amacıyla kurban törenleri düzenlemiştir. Bu ritüellerde, bir koç kesilir ve iç organları ile başı suya bırakılarak Vesi-Emä'ye sunulurdu. Bu uygulamanın temel amacı, toplumun çocuklarını ve diğer üyelerini su kaynaklarında meydana gelebilecek olası felaketlerden korumaktır.²⁶ Bu tür doğa ruhlarına yönelik inanışlar, İzhor halkının doğayla olan ilişkisini ve ekolojik dengeyi korumaya yönelik geleneksel inanç sistemini yansıtmaktadır. Aynı zamanda,

²² Kon'kova, *Ižora*, 151-152.

²³ Mehmet Mustafa Erkal, "Estonların Geleneksel İnanışları Üzerine", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 65/2 (30 Kasım 2024), 909-910.

²⁴ Håkan Rydving - Konsta Kaikkonen, *Religions around the Arctic: Source Criticism and Comparisons* (Elektronisk resurs: Stockholm: Stockholm University Press, 2022), 96.

²⁵ O.İ. Kon'kova, "Kalendarniye prozdniki ižor", *Elektronnaya biblioteka Muzeya antropologii i etnografii im. Petro Velikogo (Kunstkamera) RAN*, ts., 333-334.

²⁶ "Vera i verovaniya", *Den' Sankt-Peterburga - Korotko i yasno o samom intirisnom* (blog) (Erişim 11 Mart 2025).

animist dünya görüşü ile halkın yaşam alanlarını şekillendiren doğal unsurlar arasında güçlü bir bağ olduğunu göstermektedir.

İzhorların geleneksel inanışları ile ilgili 1534 tarihli belge oldukça ilginç bilgiler sunmaktadır. Başpiskopos Makariy tarafından kaleme alınan belgeye göre pek çok Ortodoks Hristiyan inancından sapmıştır. Bu kişiler kiliseye saygı göstermemekte, kilise kurallarını ihmal etmekte ve ilahi okumak için tapınaklara gitmemektedir. Ayrıca, günahlarını itiraf etmek için ruhani önderlerine başvurmamakta, bunun yerine bozulmuş inançlarına göre ağaçlara ve taşlara taparak şeytanî uygulamalara yönelmektedirler. Çarşamba ve Cuma günleri ile kutsal oruçları ihmal etmekte, Aziz Petrus orucu sırasında yasaklanmış yiyecekleri tüketmekte, putperest uygulamalara uygun olarak kurbanlar sunmakta ve içkiler içerek kötü ruhlara adaklar adamaktadırlar. Ona göre insanları Hristiyanlıktan uzaklaştıran ve sapkın öğretileri yayan *arbui* adı verilen yerel şaman ve büyücülerdir. İzhorların bir kısmı ölümlerini kiliseler ve mezarlıklar yerine höyük ya da kutsal saydıkları eski mezarlıklara defnetmektedir. Ayrıca yeni doğan bebeklere vaftiz edilmeden önce *arbui*ler tarafından isim verildikten sonra papazlardan resmi olarak isimlendirme yapılması istenmektedir.²⁷ Kilise görevlileri tarafından pagan tapınaklarının yıkılması, ağaç, taş ve diğer kutsal sayılan nesnelere ibadetlerin tamamen ortadan kaldırılması gerekmektedir. Sapkın büyücü ve şaman *arbui*lerin ve onların ruhani eğitimine katılanların yeniden Ortodoks inancına yönlendirilmesi, pagan inançlarını sürdürenlerin kesin bir şekilde cezalandırılması sağlanacaktır. Evliliklerin ve defin törenlerinin kilise kurallarına uygun şekilde yapılması zorunlu hale getirilecektir.²⁸ Bu metne göre 16. yüzyılda İzhorların geleneksel inanışlarına bağlı oldukları, *arbui* adlı bir şamanın ruhani liderliğine inandıkları ve çeşitli tabiat varlıklarına kutsiyet atfettikleri anlaşılmaktadır.

Şekil 1 İzhor/Ingria Bayrağı

özelliklerini onlara aktardığını söylemek mümkündür. İzhor bayrağında belki de bu inançla doğrudan bağlantılı olarak güneş sembolü (Şekil 1) günümüzde halen kullanılmaktadır. Güneşle ilişkili olarak doğu yönüne kutsallık atfetme genel olarak Türk kültüründe de karşılaşılan bir olgudur. Güneş ile ilgili bu ibadetin bir benzerine Türk toplumlarından olan Çuvaşlarda da rastlanır. Çuvaşlar, evlerinin kapılarını kadim zamanlardan beri doğu yönüne yapar, ölümlerinin yüzünü doğuya çevrili şekilde defnederler.³⁰

İzhor halkı, zengin sözlü kültürleri ve müzik gelenekleriyle dünyanın en “şarkı dolu” toplumlarından biri olarak kabul edilmektedir. Günümüze kadar 100.000’den fazla İzhor şarkısı kaydedilmiş olup bu repertuar içerisinde dünyanın bir kuş yumurtasından yaratılışını anlatan en

²⁷ Jukka Korpela, *The World of Ladoga: Society, Trade, Transformation and State Building in the Eastern Fennoscandian Boreal Forest Zone C. 1000-1555* (LIT Verlag Münster, 2008), 49.

²⁸ S.İ. Koçkurkina vd., *Pis'menniye izvestiya o karelah* (Petrozavodsk “Kareliya”: Kir'yaj Krayevedskiy tsentr p. Kurkiyoki, 1990), 60-64.

²⁹ Kon'kova, *Ižora*, 149.

³⁰ Durmuş Arık, *Hristiyanlaştırılan Türkler (Çuvaşlar)* (Dışkapı-Ankara: Aziz Andaç Yayınları, 2005), 167-168.

eski destansı şarkılar da yer almaktadır. İzhor toplumu içerisinde, yüzlerce şarkıyı ezbere bilen usta halk ozanları önemli bir yere sahiptir. Bu isimler arasında en dikkat çeken figür, 1833 yılında St. Petersburg'un kuzeyindeki Mäkenkylä köyünde doğan ve olağanüstü hafızasıyla tanınan Larin Paraske (doğum adıyla Paraskeva Nikitichna Nikitina) olmuştur. Larin Paraske'nin derin kültürel birikimi sayesinde 1152 şarkı, 1750 atasözü, 336 bilmece ve çok sayıda ağıt yazılı hale getirilmiştir. Şiirsel anlatı geleneği açısından dikkate değer bir hafızaya sahip olan bu halk sanatçısının, 32.000'den fazla şiiri ezbere bildiği kaydedilmiştir. İzhor müzik ve anlatı geleneğinin en önemli taşıyıcılarından biri olan Larin Paraske, halk edebiyatı ve folklor araştırmaları açısından büyük bir öneme sahiptir.³¹

Baltık-Fin halkları arasında ağaçlara yönelik dinî ve kültürel inanışlar tarihsel süreç içerisinde önemli bir yer tutmuştur. Günümüzde dahi bu inançların izleri belirli topluluklar arasında gözlemlenebilir. Özellikle Finler, Karelyalılar, Vepsiyalılar, Estonyalılar, Setolar ve Vodlar arasında ağaçlara tapınma geleneğinin farklı biçimlerde devam ettiği tespit edilmektedir. Arşiv kaynakları, 19. yüzyılda Şlisselburg yolu üzerinde kutsal kabul edilen bir çam ağacının varlığına işaret etmektedir. Benzer şekilde, Kuzey Ingermanland bölgesinde mezarlıklara giderken dua edilen "haç" çamları ve İzhora halkının, Ivan Kupala Gecesi öncesinde bir araya gelerek ateş yaktığı ve beyaz horoz kurban ettiği kutsal bir ıhlamur ağacına yönelik ritüelleri kayıt altına alınmıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar bu geleneklerin sürdürüldüğü anlatılmaktadır. Örneğin, Ozereshno köyündeki Oredega İzhora topluluğu, belirli ağaçlara yönelik "kurban verme" ritüelini uygulamaya devam etmiştir. Bu bağlamda, askere gidecek bir gencin annesi, köyün dışındaki yol kenarında bulunan bir huş ağacını kurdelelerle süsleyerek oğlunun güvenli bir şekilde geri dönmesi için dua etmiştir. Bu kurdelelerin hiçbir şekilde çıkarılmaması gerektiği ve ağacın kişinin korunmasına yardımcı olacağına inanıldığı aktarılmıştır. Benzer şekilde, Sojka yarımadasında yer alan Vistino köyü çevresinde yaşlı çam ağaçlarının kutsal kabul edildiği ve tapınma nesnesi olarak değerlendirildiği söylenmiştir. Halen İzhor halkı, özellikle yaşlı kadınlar, bu ağaçlara kurban niyetiyle yiyecek sunmakta, gövdelerin oyuklarına yumurta yerleştirmekte, ekmek ve bisküvileri ağacın altına serpmekte, dua etmekte ve ağaca yönelik saygılarını çeşitli ritüellerle ifade etmektedirler. Kodipuu (ev ağacı) olarak anılan bu ağaçların aynı zamanda evin koruyucusu olarak görüldüğü ve özel günlerde şarap, bira, çay gibi sıvıların dibine dökülerek önünde istavroz çıkartıldığı söylenmektedir. Bu çam ağaçları, özellikle ölüleri anma günlerinde veya mezarlıklara gitme imkânı bulunmadığında, kişilerin manevi bir bağ kurduğu önemli mekânlar olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda, kişilerin sağlık sorunları yaşaması ya da günlük yaşamlarında olumsuzluklarla karşılaşması durumunda da bu ağaçlar ziyaret edilerek dinî ve kültürel ritüeller gerçekleştirilmektedir.³² Bu ritüeller, genel olarak Ural topluluklarının dinî ve kültürel yapılarında doğayla kurdukları mistik bağın önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 2 Ağaca tazimde bulunan İzhor kadını
(Kon'kova, İzora, 150.)

ve şaman figürlerinin fiziksel ve ruhani dünyalar arasında aracılık etmesi gibi unsurlar, bu

³¹ Tatyana Pangina, "İjori. Çast vtoraya", *Pro Otradnoye* (16 Şubat 2018).

³² Kon'kova, *İzora*, 149-150.

kültürler arası bağlantıyı vurgulamaktadır. Ancak bu benzerliklere rağmen İzhor ve Türk halklarının farklı tarihsel ve kültürel yolları, ruhani sistemlerinde ve uygulamalarında kendine özgü farklılıklar yaratmıştır.

İzhor inanışlarının en dikkat çekici yönlerinden biri, yerel inançların komşu kültürlerden gelen etkilerle harmanlandığı senkretizmdir. Bu özellikle, Türk geleneklerinde de görülen, ruhani iletişim için değiştirilmiş bilinç durumlarını içeren şamanistik uygulamalarda belirgindir. Ritüellerde ilahi iletişimin aracı manevi mirası daha da pekiştirmektedir. Bu senkretik unsurlar, İzhor inanışının uyarlanabilir doğasını vurgulamakla kalmaz aynı zamanda Avrasya kültürel uygulamalarının daha geniş çapta birbirine bağlılığını da ortaya koyar.

Benzer şekilde, 19. yüzyıl kaynaklarından derlenen ve kökeni daha eski sözlü geleneklere dayanan Türk yaratılış mitleri, doğayla ve ilahi olanla derin bir bağlantıyı yansıtmaktadır. Türkçenin ait olduğu Altay dil ailesi, geniş düzlükler boyunca göç eden ve zengin sözlü gelenekleri taşıyan göçebe halkları içerir ve bu halklar Türk kültürel ve manevi inançlarını şekillendirmiştir. Altay dillerini konuşanların göçebe yaşam tarzı, toprak anlaşılmazlıkları ve kültürel alışverişlerle dolu tarihsel deneyimleri, İngria halkının yaşadığı benzer süreçleri anımsatmaktadır.

Hem İngrian hem de Türk gelenekleri, kültürel mirasın korunmasında ritüellerin önemini vurgulamaktadır. Türkiye'de hikâye anlatımı, danslar ve şarkılar gibi ritüeller, kültürel bilgi ve değerlerin nesiller arasında aktarılmasında kilit bir rol oynamaktadır. Bu nesiller arası bilgi aktarımı, kültürel kimliğin sürekliliğini sağlamanın yanı sıra topluluk üyeleri arasında derin bir aidiyet hissi geliştirmektedir. Benzer şekilde, genellikle müzik, dans ve geleneksel kostümleri içeren İngria festivalleri ve etkinlikleri, kültürel mirasın canlı ifadeleri olup geleceğe taşınmasına aracı olmaktadır.

Geleneksel İngria inançları, doğa ve ruhani dünyayla derin bir bağ içinde olup diğer yerli dinlerde bulunan bazı özellikleri yansıtmaktadır. İngrian manevi anlayışının temel unsurlarından biri, doğayı yaşayan, nefes alan ve ruhla dolu bir varlık olarak görmektir. Bu animist perspektif, ormanları, nehirleri, dağları ve hayvanları, her biri kendi ruhuna veya tanrısına sahip kutsal varlıklar olarak kabul eder.³³ Tüm yaşamın birbirine bağlılığı, doğal dünya ile uyum içinde yaşamayı amaçlayan çeşitli ritüel ve törenlerle kutlanmaktadır.

Bu ritüellere katılım, bireylerin sahip olduğu inançlardan daha önemli görülmektedir. Amerikan yerlileri gibi birçok yerli kültürde, doktrinel doğruluk birincil bir kaygı değildir. Bunun yerine, topluluğun törenlerine ve günlük yaşantısına iyi niyetle katılım ön plandadır. Bu yaklaşım, çocuk yetiştirmenin önemli bir parçası olarak insan ve insan olmayan akrabalara karşı uygun davranışı öğreten ve topluluğun iş birliği ile bağlılığına odaklanan İngrian kültürüyle uyumludur.

İngrian sözlü hikâye anlatımı geleneği, doğa, ruhlar ve mistik yaratıklarla ilgili mitler, efsaneler ve halk hikayelerinin aktarımında merkezi bir rol oynamaktadır. Bu hikayeler, İngria kültürünün gizemli cazibesine katkıda bulunarak zengin manevi mirasının korunmasına yardımcı olur. Geleneksel festivaller ve etkinlikler, topluluğun doğa ve atalarıyla olan güçlü bağını yansıtan müzik, dans, geleneksel kostümler ve yiyeceklerle İngrian kültürel mirasını sergileyen canlı kutlamalardır. Doğaya ve kutsala duyulan bu derin saygı, diğer yerli ve küçük ölçekli topluluklarda gözlemlenen uygulamalarla örtüşmektedir. Örneğin, din, birçok toplulukta sadece bir inanç sistemi değil, aynı zamanda bir uygulama biçiminde görülmektedir. Bu tür toplumlarda günlük yaşam, kutsal metinler olmaksızın, bireyleri kutsal dünyayla bağlayan ritüellerle doludur. Bu anlayışa göre, önemli olan doktrinel bağlılıktan çok, bu uygulamalara katılmaktır.

İzhor halkının kuşlarla ilişkili inanç ve ritüelleri, kozmolojik ve mitolojik anlamlar taşıyan zengin bir kültürel gelenek içinde şekillenmiştir. Bu inanışlar arasında yer alan önemli mitolojik anlatılardan biri, bir kırlangıcın sonsuz su yüzeyinde uzun süre uçtuktan sonra gördüğü ilk yükseltiyi yumurta bırakmasıdır; yumurtanın kırılmasıyla sarısı güneşe, beyazı aya, kabuğu ise yıldızlara dönüşür. Bu kozmogonik anlatı, kırlangıcı "güneş kuşu" olarak gören ve yumurtayı evrenin başlangıcına dair sembolik bir motif olarak kullanan İzhor gelenekleriyle paralellik taşır. Aynı zamanda kırlangıçların ve tarlakuşlarının iyi haberlerin müjdecisi olarak kabul edilmesi, halk

³³ Kon'kova, *Izora*, 149.

hikâyelerinde sıkça işlenen bir imge haline gelmelerini sağlamıştır. Mevsim dönümleriyle ilişkili ritüeller ve geleneksel şarkılarda kuşların kutsal birer haberci ve yaratıcı güç olarak görülmesi, İzhor kültürünün animist ve totemist izlerini de ortaya koymaktadır.³⁴ Böylelikle İzhor halkının kuşlarla ilgili inançlarının ve mitlerinin hem evrensel kozmogonik sembollerle örtüştüğü hem de doğaya yönelik kadim saygı ve kültürel sürekliliği güçlü biçimde temsil ettiği söylenebilir.

İzhorlar Hristiyanlığı başlarda isteksizce benimsemiş olsa da 17. ve 18. yüzyıllarda Ortodoks bayramları yerel inançlarla kaynaşarak yaygınlaşmıştır.³⁵ Kadınların en sevdiği bayramlardan biri, hayvanların ilk kez otlatmaya çıkarıldığı "Yuriy günü" idi. Sabahları kadınlar, ağızlarında bıçak ve ellerinde Aziz Georgios'un ikonasını taşıyarak ahıra girer, hayvanları dolaşır ve onları koruması için azizden yardım diler. Daha sonra bıçağı kapı eşiğine saplayarak hayvanları hava nasıl olursa olsun dışarı çıkarırlar. Akşam saatlerinde köy halkı mutlaka bir kutlama düzenlerdi. Gençler, köyün dışına çıkarak büyük ateşler yakar, ateşlerin etrafında dans eder ve geleneksel "Yegoriy" şarkıları da dahil olmak üzere çeşitli halk ezgilerini seslendirirdi. Aynı alana yetişkin erkekler de gelir, genellikle bir kenarda oturarak bira içer ve yaklaşan hasat dönemi hakkında sohbet ederlerdi. Bunun yanı sıra, evli kadınlar için özel olarak düzenlenen ve yalnızca onların katılımına açık olan ayrı bir tören gerçekleştirilirdi. Geçmişte, bu tören doğurganlık kültü ile yakından ilişkili olup bazı köylerde "kadın bayramı" olarak adlandırılmış ve 1930'lara kadar Yegoriy yortusunun arifesinde kutlanmaya devam etmiştir. Bu özel törene kesinlikle erkeklerin katılımına izin verilmezdi; ancak tek istisna, çobanların varlığıydı. Çünkü Yegoriy gününden itibaren çoban, toplumsal bakış açısıyla "erkek" olarak kabul edilmezdi. Belki de çobanlara cinsel ilişki yasağının olması bu davetin bir sebebi olarak görülebilir. Çobanın cinsel ilişki yasağı ise nefsanî duyguların hayvan bakımının önüne geçmesi endişesi şeklinde açıklanabilir. Eğer bir çoban davet edilemezse, törende bulunması için başka bir erkek çağrılırdı. Bu kişi genellikle şarap servisi yapar ve huş kabuğundan yapılan flüt veya hayvan boynuzundan üretilmiş bir nefesli çalgıyla müzik icra ederdi.³⁶

Kutlamalar için bir evde toplanan kadınların sayısı kimi zaman 40'ı aşabilirdi. Normalde kadınların başlarını örtmeleri zorunluymuş, bu özel törende pek çoğu başları açık bir şekilde bulunurdu. Törenin mahremiyetine büyük önem verilir, kapılar sıkıca kapatılır ve hatta bazen pencereler bile örtülürdü. Kutlamalar ortak bir ziyafetle devam ederdi; sofrada genellikle yumurta bazlı yiyecekler, özellikle de omlet bulunurdu. Törenin önemli bir unsuru olarak yıl içinde evlenen genç kadınlar, ilk çocuğunu ya da ilk torununu doğuran anneler onurlandırılır ve şarkılar eşliğinde kutlanırdı. Daha sonra tüm kadınlar el ele tutuşarak köy sokaklarında uzun bir zincir oluşturur, halk oyunları oynayan genç kızların oluşturduğu "korovod" adı verilen düzende yürüyerek geleneksel şarkılar söylerlerdi.³⁷

Lutheran inancı, Fince konuşan Vodlar ve İzhorlar ile Fin İngrianlarını birbirinden ayıran en önemli unsur olarak öne çıkmaktadır. Fin İngrianları, Lutheran Kilisesi için Fince *suomen kirkko* Ortodoks Kilisesi için *vennain kirkko* ifadelerini kendilerine göre tanımlamaktadır.³⁸ Benzer dilleri konuşan etnik grupların birbirinden ayrılmasında din etkin şekilde kullanılmaktadır. 17. yüzyılda Fin İngrianlarının Lutheran, İzhorların ise Ortodoks olarak tanımlandığı ve birbirlerinden ayrıldığı görülmektedir.³⁹ İzhorların, Finliler arasında erimelerinin en önemli sebeplerinden birisi bu mezhep farklılığı olarak düşünülmektedir. Lutheran Fin İngrianlar kiliselerinde kendi dillerinde ibadet ederken Ortodoks İzhorlar ayinlerde kilise Slavcasını kullanmak zorundadır. Bu durum onların kendi dilleri ile ayin yapan Lutheran kilisesine yönelmelerine sebep olmuştur. Ayrıca Lutheran kilisesinde 16 ile 18 yaşları arasında konfirmasyon yapılmaktadır. Kilisede evlenebilmek için konfirmasyon şarttır ve konfirmasyon yapılması için adaylar okuma, yazma, sayma gibi sınavlara tabi tutulmaktadır. Çocuklarını eğitmek isteyen Ortodoks İzhorlar için bu

³⁴ Kon'kova, *Ižora*, 150-152.

³⁵ Kon'kova, "Kalendarniye prozdniki ižor", 323.

³⁶ O.İ. Kon'kova - N.A. D'yaçkov, *Posobie po ižorskomu yazıku* (Sankt Peterburg: Tsentr korennih naradov Leningradskoy oblasti, 2014), 74-75.

³⁷ Kon'kova, "Kalendarniye prozdniki ižor", 328-329.

³⁸ Konkova - Kokko, *İngermanlandskiye finni*, 145-146.

³⁹ Fell, "Izhorians", 209.

durum bir fırsat ve motivasyon olarak görülmüş ve kendileriyle çocuklarını Lutheran kilisesine yazdırarak öz kimliklerini kaybetmişlerdir.⁴⁰ Misyonerlik açısından değerlendirildiğinde eğitimin önemi İzhorlar için kimliklerini kaybetme pahasına dahi olsa cezbedici görülmüştür. Ayrıca daha dikkat çekici olan ise ana dilde yapılmayan bir ayinin, o ayini ana dilinde yapan topluluğa göre dezavantajlı olmasıdır. Her ne kadar ayinlerin kendine özgü dilleri olduğu söylenebilir de bu durumun yalnızca ayin dilini konuşan topluluk için geçerli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla her topluluğun kendi dilinde ayin yapmasının toplumsal kimliği koruyacak araçlar arasında olduğunu ifade etmek mümkündür.

Son yıllarda yapılan bazı arkeolojik çalışmalar neticesinde Sojka yarımadasında bazı defin alanlarını ortaya çıkarmıştır. Buna göre İzhorların mezarlarında belirli bir işaret bulunmamaktadır. Esasen bu durum mezarların yerlerinin bulunmasını oldukça güç kılmaktadır. Arkeolojik çalışmalar sayesinde bulunan mezarların oldukça düzenli olması belki de bu mezarların eskiden bir işareti bulunabileceğine ancak zamanla kaybolmuş olabileceğine dair yorumlara sebep olmaktadır. Defin töreninin cesedi gömme şeklinde olduğu görülmektedir. Diğer Fin-Ugor topluluklarında olduğu gibi İzhorlar da ölülerini meridyenel şekilde yani kuzey güney istikametine defnetmişlerdir. Bununla birlikte keşfedilen mezarlıkların doğal kumlu tepelerde ya da bu tepelerin yamaç tarafında olduğu belirtilmektedir.⁴¹ Düzenli şekilde yerleştirilmiş cesetlerin bulunduğu mezarlıklar bir ölüm sonrası inancına işaret etmektedir. Ayrıca her ne kadar zorlu arkeolojik çalışmalar ile bulunmuş olsalar da mezarlıkların kumlu tepeler veya yamaçlarda bulunması bir kutsal dağ/tepe fenomenini akla getirmektedir.

SONUÇ

İzhorların inanç yapısı, tarih boyunca yaşadıkları coğrafyanın getirdiği kültürel etkileşimlerle şekillenmiş, özellikle animist ve şamanist unsurların Hristiyanlık ile sentezlendiği özgün bir dinî yapı ortaya çıkmıştır. Bu durum, yalnızca İzhorların dinî pratiklerini değil, aynı zamanda etnik kimliklerini ve toplumsal yapıyı da etkilemiştir. İnanç sistemlerinde doğa ile kurulan mistik bağ, koruyucu ruhlar (haltiaz), kutsal kabul edilen ağaçlar, su ve orman ruhları gibi unsurlar, Türklerin geleneksel inançlarıyla dikkat çekici benzerlikler göstermektedir.

Geleneksel Türk inanışlarında görülen “Yer-Su” inancı, doğa varlıklarının kutsallığına duyulan saygıyı yansıtır. İzhorların “Metsa-Emä” (Orman Anası) ve “Vesi-Emä” (Su Anası) olarak adlandırdıkları doğa ruhları, Türk kültüründeki “Su İyesi” ve “Orman İyesi” kavramları ile benzer bir fonksiyon üstlenmektedir. Türk mitolojisinde olduğu gibi, İzhorlar da su ve orman ruhlarına adak sunmuş, doğanın gücüne ve koruyucu ruhların desteğine inanmışlardır. Aynı şekilde, ev ve ahır ruhlarına yönelik inanışlar da Türklerin “Ev İyesi” inancını çağrıştırmaktadır.

İzhor halkında, şaman figürlerine benzer bir şekilde toplumsal hayatta aracılık eden *arbui* adlı bilge kişiler bulunmuş, özellikle onların şifa ritüellerinde ruhsal varlıklarla iletişim kurduklarına inanılmıştır. Bu, eski Türk toplumlarında “Kam” veya “Baksı” olarak bilinen şamanların işleviyle benzerlik göstermektedir. Ayrıca, İzhor halkının ölü gömme ritüelleri, ölünün ruhunun huzur içinde olması için gerçekleştirilen kurban törenleri ve doğaya sunulan adaklar, geleneksel Türk cenaze ritüellerini hatırlatmaktadır. Bunun yanı sıra, İzhor toplumunda halk şarkıları ve sözlü anlatım geleneği, inanç sisteminin korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. Benzer şekilde, Türklerde de kopuz eşliğinde söylenen destanlar, toplumun mitolojik ve dinî hafızasının korunmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak İzhorların inanç sistemi hem animist hem de Hristiyan etkileri bünyesinde barındıran, ancak özünde doğa merkezli ve ruhani varlıklara dayalı bir yapı sergilemektedir. Bu dinî yapı, geleneksel Türk inanışlarıyla birçok ortak noktaya sahiptir ve bu benzerlikler, Avrasya’nın geniş bozkırlarında yaşayan halklar arasında tarih boyunca devam eden kültürel alışverişin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. İzhorlar, tarih boyunca Hristiyan misyonerlik faaliyetlerine maruz kalmalarına rağmen, eski inançlarını halk pratikleri aracılığıyla belirli ölçüde korumuş ve doğayla iç içe olan bu manevi dünya görüşünü nesiller boyu aktarmayı başarmışlardır.

⁴⁰ Fell, “Izhorians”, 210.

⁴¹ Sedov, *Finno-ugri i baltı v epohu srednevekov’ya*, 42-43.

Zihin Haritası/Mind Map

KAYNAKÇA

- Arık, Durmuş. *Hıristiyanlaştırılan Türkler (Çuvaşlar)*. Dışkapı-Ankara: Aziz Andaç Yayınları, 1. basım., 2005.
- Austin, Paul M. "Soviet Karelian: The Language that Failed". *Slavic Review* 51/1 (1992), 16-35. <https://doi.org/10.2307/2500259>
- Bako, Elemer. "The Minor Finno-Ugrian Languages". *The Quarterly Journal of the Library of Congress* 23/2 (1966), 116-137.
- Begunova, Yu. K. "Drevnerusskiye istočniki ob içortse pelgusii-filippe, uçastnike nevskoy bitvy 1240 g." 1981. Erişim 04 Mart 2025. <https://begunov.spb.ru/index5708.html>
- Erkal, Mehmet Mustafa. "Estonların Geleneksel İnanışları Üzerine". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 65/2 (30 Kasım 2024), 903-922. <https://doi.org/10.33227/auifd.1518719>
- Fell, Elena. "Izhorians: A Disappearing Ethnic Group Indigenous to the Leningrad Region". *Acta Baltico-Slavica* 43 (31 Aralık 2019), 206-228. <https://doi.org/10.11649/abs.2019.010>
- Kallio, Kati. "Interperformative Relationships in Ingrian Oral Poetry". *Oral Tradition* 25/2 (01 Ekim 2010). <https://doi.org/10.1353/ort.2010.0019>
- Koçkurkina, S.İ. vd. *Pis'menniye izvestiya o karelah*. Petrozavodsk "Kareliya": Kir'yaj Krayevedskiy tsentr p. Kurkiyoki, 1990. https://www.koob.ru/kochkurkina_s_i/pismennye_izvestiya_o_karelah
- Kon'kova, O.İ. "Kalendarniye prozdniki iyor". *Elektronnaya biblioteka Muzeya antropologii i etnografii im. Petro Velikogo (Kunstkamera) RAN*. 323-336, ts. https://lib.kunstkamera.ru/files/lib/978-5-88431-189-3/978-5-88431-189-3_23.pdf
- Kon'kova, O.İ. - D'yaçkov, N.A. *Posobie po ijorskomu yazıku*. Sankt Peterburg: Tsentr korennih naradov Leningradskoy oblasti, 2014. <http://www.forumnarodov47.ru/docs/-jtk.pdf>
- Kon'kova, Ol'ga Igorevna. *Ižora: očerki istorii i kultury*. Sankt Peterburg: MAĖ RAN, 2009.
- Konkova, O.İ. - Kokko, V.A. *İngermanlandskiy finni*. Sankt-Peterburg: Rossiyskaya Akademiya nayk, 2009. https://www.academia.edu/23198281/%D0%98%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5_%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D1%8B
- Korpela, Jukka. *The World of Ladoga: Society, Trade, Transformation and State Building in the Eastern Fennoscandian Boreal Forest Zone C. 1000-1555*. LIT Verlag Münster, 2008.
- Lettus, Henricus. *The Chronicle of Henry of Livonia*. çev. James A. Brundage. Madison: The University of Wisconsin Press, 1961.
- Matley, Ian M. "The Dispersal of the Ingrian Finns". *Slavic Review* 38/1 (Mart 1979), 1-16. <https://doi.org/10.2307/2497223>
- The Chronicle of Novgorod 1016-1471*. çev. Robert Michell - Nevill Forbes. London: Office of the Society, 1914.
- Okladnikova, Elena - Kandaryan, Levon. "Sacred Landscape in Modern Russia's Cultural and Historical Policy Through the Eyes of St. Petersburg and the Leningrad Region Residents". *Sociologija i Prostor*. <https://doi.org/10.5673/sip.55.3.3>
- Pangina, Tatyana. "İjori. Çast vtoraya". *Pro Otradnoye*. 16 Şubat 2018. Erişim 13 Mart 2025. <https://protradnoe.ru/>
- Peregi, Dora. "The Ingrian Finns - A Historical Overview". *The Finno-Ugric World*. ed. György Nanovfszky - Antal Bartha. Budapest: Teleki László Foundation, 2004.

- Rydving, Håkan - Kaikkonen, Konsta. *Religions around the Arctic: Source Criticism and Comparisons*. Elektronisk resurs: Stockholm: Stockholm University Press, 2022.
- Sedov, V.V. *Finno-ugri i baltı v epohu srednevekov'ya*. Moskva: Akademiya Nayk SSSR, 1987.
- Tatişçev, Vasiliy Nikitiç. "Sobraniye soçineniy toma 7 i 8 Istoriya rossiyskaya: okonçaniye, Raboti raznih let". Moskva: Lodomir, 1996.
- Västrik, Ergo-Hart. "The Waters and Water Spirits in Votian Folk Belief". *Folklore: Electronic Journal of Folklore* 12 (1999), 16-37. <https://doi.org/10.7592/FEJF1999.12.spirits>
- Fenno-Ugria. "Isurid". Erişim 23 Nisan 2025. <https://fennougria.ee/rahvad/laanemeresoome-rahvad/isurid/>
- Bol'shaya rossiyskaya entsiklopediya. "İjora". 23 Haziran 2023. Erişim 11 Mart 2025. <https://bigenc.ru/c/izhora-2d6463>
- Vsya strana. "Religiya İjortsev — Vserossiyskiy konkurs etniçeskoy muziki «Vsya strana»". Erişim 18 Ekim 2024. <https://all-country.ru/articles/religiya-izhorczev/>
- Den' Sankt-Peterburga - Korotko i yasno o samom intirisnom. "Vera i verovaniya". Erişim 11 Mart 2025. https://xn----stb8d.xn--p1ai/portfolio_categories/27-05-den-sankt-peterburga/

STRUCTURED ABSTRACT

This study delves into the religious and spiritual traditions of the Ingrian people within the broader framework of Uralic cultural heritage, emphasizing their animistic and shamanistic beliefs, interactions with Christianity, and parallels with traditional Turkic spirituality. The Ingrians, residing in northwestern Russia, have historically been influenced by neighboring civilizations such as Sweden, Finland, and Russia, leading to a complex religious syncretism where indigenous beliefs coexisted with Orthodox and Catholic Christian elements. Their spiritual worldview is deeply rooted in nature worship, guardian spirits (haltiaz), and ancestor veneration, closely resembling the Turkic concept of iye spirits that protect homes, forests, and waters. Rituals such as offerings to sacred trees, water deities, and household spirits demonstrate their ecological consciousness and belief in the interconnectedness of all life, a perspective similarly found in Traditional Turkic beliefs. Despite widespread Christianization efforts, traditional Ingrian practices were not entirely eradicated but rather adapted into Orthodox religious customs, as seen in the integration of fertility rites, agricultural ceremonies, and seasonal festivals with Christian elements. The significant role of women in Ingrian spiritual life, particularly in fertility-related rituals and nature veneration, closely aligns with matriarchal elements observed in Turkic shamanistic traditions. Moreover, the belief in spirits inhabiting natural elements, the practice of divination, and the reverence for ancestors mirror many aspects of early Turkic animistic and shamanistic thought. By analyzing historical sources, ethnographic records, and religious chronicles, this study highlights the resilience of Ingrian spiritual traditions and their place within the broader Eurasian cultural and religious landscape. The comparative perspective with Turkic traditions provides valuable insight into the continuity and adaptation of indigenous belief systems despite external influences, further enriching our understanding of how spirituality shapes cultural identity in historically contested regions.